

Konsultacje projektu „Rocznego programu współpracy Województwa Mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2026 rok”

Zarząd Województwa

Mazowieckiego zaprasza organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie do konsultacji projektu *Rocznego programu współpracy Województwa Mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi na 2026 rok.*

Twoje zdanie się liczy! Wypowiedz się!

Konsultacje przeprowadzone będą w okresie **od 17 października do 2 listopada 2025 r.**

Gdzie można zapoznać się z projektem Programu współpracy na 2026 rok?

Projekt został:

- 1) opublikowany na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej bip.mazovia.pl oraz na stronach internetowych: mazovia.pl, dialog.mazovia.pl;
- 2) przesłany pocztą elektroniczną do organizacji pozarządowych zarejestrowanych w Bazie Danych na stronie internetowej dialog.mazovia.pl;
- 3) wyłożony w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, ul. Okrzei 35, pok. 202 oraz w siedzibach delegatur Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie:
 - a) Delegatura w Ciechanowie ul. Wodna 1,
 - b) Delegatura w Ostrołęce ul. Piłsudskiego 38,
 - c) Delegatura w Piasecznie ul. Puławska 38,
 - d) Delegatura w Płocku ul. Kolegiarna 19,
 - e) Delegatura w Radomiu ul. Kościuszki 5a,
 - f) Delegatura w Siedlcach ul. Wiszniewskiego 4,
 - g) Delegatura w Wołominie ul. Miła 3,
 - h) Delegatura w Żyrardowie ul. 1 Maja 17.

Jak zgłosić propozycje do projektu Programu współpracy na 2026 rok?

Wypełniony Formularz konsultacji należy składać w terminie **od 17 października do 2 listopada 2025 r.** w jeden z wymienionych niżej sposobów:

- 1) osobiście w godzinach: 8.30 – 15.00 w punktach podawczych przy ul. Jagiellońskiej 26,
ul. Skoczylasa 4, z dopiskiem na kopercie **„Konsultacje Programu współpracy 2026”**;
- 2) osobiście w godzinach: 8.00 – 15.00 w jednej z Delegatur Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, z dopiskiem na kopercie **„Konsultacje Programu współpracy 2026”**:
 - a) Delegatura w Ciechanowie ul. Wodna 1,
 - b) Delegatura w Ostrołęce ul. Piłsudskiego 38,
 - c) Delegatura w Piasecznie ul. Puławska 38,
 - d) Delegatura w Płocku ul. Kolegialna 19,
 - e) Delegatura w Radomiu ul. Kościuszki 5a,
 - f) Delegatura w Siedlcach ul. Wiszniewskiego 4,
 - g) Delegatura w Wołominie ul. Miła 3,
 - h) Delegatura w Żyrardowie ul.1 Maja 17;
- 3) za pośrednictwem poczty lub poczty kurierskiej na adres:
Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie
ul. Jagiellońska 26, 03-719 Warszawa
z dopiskiem na kopercie **„Konsultacje Programu współpracy 2026”**;
- 4) drogą elektroniczną na maila: dialog@mazovia.pl;
- 5) drogą elektroniczną za pośrednictwem: [ePUAP](#), [e-Doręczenia](#).

Dodatkowe informacje

W przypadku pytań bądź wątpliwości zapraszamy do kontaktu z pracownikami Biuro Dialogu
i Inicjatyw Społecznych, tel. 22 437 9474, mail: dialog@mazovia.pl.

Formularz konsultacji projektu „Rocznego programu współpracy Województwa Mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2026 rok”

Dane organizacji zgłaszającej propozycje:

Nazwa i adres organizacji

Adres poczty elektronicznej

Data

L.p.	Zapis w projekcie Programu współpracy na 2026 rok, do którego zgłaszane są uwagi wraz z nr paragrafu, ustępu, punktu	Sugerowana zmiana (konkretna propozycja nowego brzmienia paragrafu, ustępu, punktu)	Uzasadnienie
1.	Do uzupełnienia	Do uzupełnienia	Do uzupełnienia

Wypełniony Formularz konsultacji należy składać w terminie **od 17 października do 2 listopada 2025 r.** w jeden z wymienionych niżej sposobów:

- 1) osobiście w godzinach: 8.30 – 15.00 w punktach podawczych przy ul. Jagiellońskiej 26, ul. Skoczylasa 4, z dopiskiem na kopercie **„Konsultacje Programu współpracy 2026”**;
- 2) osobiście w godzinach: 8.00 – 15.00 w jednej z Delegatur Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, z dopiskiem na kopercie **„Konsultacje Programu współpracy 2026”**:
 - a) Delegatura w Ciechanowie ul. Wodna 1,
 - b) Delegatura w Ostrołęce ul. Piłsudskiego 38,
 - c) Delegatura w Piasecznie ul. Puławska 38,
 - d) Delegatura w Płocku ul. Kolegialna 19,
 - e) Delegatura w Radomiu ul. Kościuszki 5a,
 - f) Delegatura w Siedlcach ul. Wiszniewskiego 4,
 - g) Delegatura w Wołominie ul. Miła 3,
 - h) Delegatura w Żyrardowie ul.1 Maja 17;
- 3) za pośrednictwem poczty lub poczty kurierskiej na adres:

Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie

ul. Jagiellońska 26, 03-719 Warszawa z dopiskiem na kopercie „Konsultacje Programu współpracy 2026”;

4) drogą elektroniczną na adres email: dialog@mazovia.pl;

5) drogą elektroniczną za pośrednictwem: [ePUAP](#), [e-Doręczenia](#).

Klauzula informacyjna

1. Administratorem danych osobowych Województwo Mazowieckie, dane kontaktowe: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie, ul. Jagiellońska 26, 03-719 Warszawa, tel. (22) 5979-100, urzed_marszalkowski@mazovia.pl, [ePUAP](#), [e-Doręczenia](#).
 2. Administrator wyznaczył inspektora ochrony danych, z którym można skontaktować się mailowo na iod@mazovia.pl.
 3. Dane osobowe:
 - 1) osób zgłaszających zmiany będą przetwarzane w związku z zadaniem realizowanym w interesie publicznym - art. 6 ust. 1 lit. e rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w prawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych), (zwanej dalej RODO), w celu realizacji zapisów art. 5a ust. 1 dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2025 r. poz. 1338);
 - 2) reprezentantów Organizacji zgłaszających propozycje na etapie konsultacji do projektu „Rocznego programu współpracy Województwa Mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2026 rok”, będą przetwarzane na podstawie obowiązku prawnego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 lit. c RODO, wynikającego z przepisów prawa określających umocowanie do reprezentowania. Podanie tych danych jest warunkiem ważności podejmowanych przez Organizacje czynności;
 - 3) mogą zostać udostępnione podmiotom uprawnionym na podstawie przepisów prawa oraz podmiotom świadczącym obsługę administracyjno -organizacyjną Urzędu Marszałkowego Województwa Mazowieckiego w Warszawie;
 - 4) będą przechowywane nie dłużej niż to wynika z przepisów [ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach](#).
 4. W granicach i na zasadach opisanych w przepisach prawa, osobom wskazanym w ust. 3 pkt 1 i 2 przysługuje:
 - 1) prawo żądania dostępu do swoich danych osobowych, ich sprostowania, usunięcia, ograniczenia przetwarzania;
 - 2) prawo złożenia skargi do [Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych](#).
- Ponadto, osobom wskazanym w ust. 3 pkt 2 przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu, z przyczyn związanych ze szczególną sytuacją.
5. Podanie danych ma charakter dobrowolny, jednak w przypadku osób zgłaszających zmiany konsekwencją niepodania danych osobowych będzie brak możliwości ewentualnej odrębnej korespondencji ze zgłaszającym propozycje zmian.

***Roczny program współpracy
Województwa Mazowieckiego
z organizacjami pozarządowymi
oraz podmiotami wymienionymi
w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności
pożytku publicznego i o wolontariacie
na 2026 rok***

Rozdział 1

Postanowienia ogólne

§ 1.

Roczny program współpracy Województwa Mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2026 rok, zwany dalej „Programem”, jest planem działania Województwa Mazowieckiego w zakresie współpracy z tymi podmiotami. Określa cel główny i cele szczegółowe Programu, zasady współpracy, zakres przedmiotowy, formy współpracy, priorytetowe zadania publiczne, okres realizacji Programu, sposób realizacji Programu, wysokość środków planowanych na realizację Programu, sposób oceny realizacji Programu, informację o sposobie tworzenia Programu oraz o przebiegu konsultacji, tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert złożonych w otwartych konkursach ofert.

§ 2.

Użyte w niniejszym Programie określenia oznaczają:

- 1) **dotacja** – dotację w rozumieniu art. 127 ust. 1 pkt 1 lit. e ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 1530, z późn. zm.¹⁾);
- 2) **komisja** – komisję konkursową, o której mowa w art. 15 ust. 2a – 2f ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2025 r. poz. 1338);
- 3) **komórki organizacyjne** – departamenty, kancelaria Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie;
- 4) **konkurs** – otwarty konkurs ofert, o którym mowa w art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- 5) **Marszałek** – Marszałka Województwa Mazowieckiego;
- 6) **organizacje pozarządowe** – organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- 7) **Pełnomocnik** – Pełnomocnika Marszałka Województwa Mazowieckiego do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- 8) **PFRON** – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- 9) **Rada** – Mazowiecką Radę Działalności Pożytku Publicznego;
- 10) **Sejmik** – Sejmik Województwa Mazowieckiego;
- 11) **Urząd** – Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie;
- 12) **ustawa** – ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- 13) **Województwo** – Województwo Mazowieckie;
- 14) **Zarząd** – Zarząd Województwa Mazowieckiego.

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2024 r. poz. 1572, 1717, 1756 i 1907 oraz z 2025 r. poz. 39 i 1180.

Rozdział 2

Cele i zasady współpracy

§ 3.

1. Nadrzędnym celem współpracy Województwa z organizacjami pozarządowymi jest realizacja działalności społecznie użytecznej poprzez lepsze zaspokajanie potrzeb i podnoszenie poziomu życia mieszkańców regionu oraz wspomaganie zrównoważonego rozwoju Województwa, zgodnie ze Strategią rozwoju województwa mazowieckiego 2030+.
2. Cel, o którym mowa w ust. 1, jest realizowany przez:
 - 1) kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego w regionie poprzez tworzenie sprzyjających warunków dla powstawania inicjatyw lokalnych, wsparcie aktywności obywatelskiej mieszkańców Mazowsza, umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za siebie, środowisko naturalne, wspólnotę regionalną i lokalną oraz jej tradycję, promocję postaw obywatelskich i prospołecznych, promocję wolontariatu;
 - 2) realizację programów służących rozwojowi Województwa i poprawie jakości życia jego mieszkańców poprzez pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych, w szczególności:
 - a) promocję zdrowego i aktywnego stylu życia,
 - b) zwiększanie aktywności kulturalnej,
 - c) działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego Województwa,
 - d) poprawę i rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej Województwa,
 - e) upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, w szczególności wśród dzieci i młodzieży,
 - f) działania w zakresie edukacji, nauki, oświaty i wychowania,
 - g) prowadzenie i promowanie działań w zakresie ekologii, ochrony dziedzictwa przyrodniczego i ochrony środowiska naturalnego,
 - h) poprawę bezpieczeństwa publicznego w Województwie,
 - i) zwiększanie dostępności usług społecznych użyteczności publicznej (w interesie ogólnym), m.in. w obszarze zdrowia, kultury, sportu, rekreacji i edukacji,
 - j) stymulowanie rozwoju osobistego mieszkańców Województwa z różnych środowisk,
 - k) reintegrację rodzin, ochronę macierzyństwa, wielodzietności oraz dzieci zagrożonych sieroctwem, a także wspieranie rodzin z problemami bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
 - l) rozwój środowiskowych usług dla rodzin z dziećmi oraz tworzenie systemu rodzinnej pieczy zastępczej i promocji idei rodzicielstwa adopcyjnego,
 - m) działania z zakresu profilaktyki uzależnień,
 - n) działania na rzecz osób niepełnosprawnych,
 - o) działania na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej,
 - p) działania na rzecz kształtowania przestrzeni Województwa w poszanowaniu zasad ładu przestrzennego, norm urbanistyczno-architektonicznych, a także budowy sprawnego i zasobooszczędnego systemu transportu publicznego,
 - q) działania na rzecz wspierania przedsiębiorczości i konkurencyjnej gospodarki;
 - 3) zwiększenie wpływu sektora pozarządowego i społeczności lokalnych na kreowanie i realizację polityk publicznych w Województwie;

- 4) wzmocnienie pozycji organizacji pozarządowych i zapewnienie im równych z innymi podmiotami szans w realizacji zadań publicznych, przez wspieranie oraz powierzanie im zadań, z jednoczesnym zapewnieniem odpowiednich środków na ich realizację;
- 5) zwiększenie aktywności i skuteczności organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu i wykorzystywaniu środków finansowych ze źródeł innych niż budżet Województwa, w tym środków pochodzących z prowadzonej działalności odpłatnej i działalności gospodarczej oraz środków z funduszy zewnętrznych;
- 6) wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań w realizacji zadań publicznych i propagowanie tych rozwiązań;
- 7) podnoszenie skuteczności i efektywności realizacji zadań publicznych.

§ 4.

Podjmując współpracę z organizacjami pozarządowymi Województwo kieruje się następującymi zasadami:

- 1) pomocniczości – zgodnie z którą realizacja możliwie szerokiego zakresu zadań publicznych Województwa odbywa się poprzez struktury usytuowane jak najbliżej obywateli, natomiast Województwo podejmuje działania na rzecz pobudzania, wspomagania i uzupełniania działalności sektora pozarządowego;
- 2) suwerenności stron – zgodnie z którą Województwo i organizacje pozarządowe realizując zadania publiczne są w stosunku do siebie równorzędnymi partnerami;
- 3) partnerstwa – zgodnie z którą organizacje pozarządowe, na zasadach i w formie określonej w ustawach, uczestniczą w identyfikowaniu i definiowaniu problemów społecznych, wypracowywaniu sposobów ich rozwiązywania oraz współdziałają z organami Województwa przy wykonywaniu zadań publicznych;
- 4) efektywności – zgodnie z którą Województwo podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań społeczno-ekonomicznych, uwzględniając kryterium racjonalności i skuteczności;
- 5) uczciwej konkurencji – zgodnie z którą organy Województwa udzielają wszystkim podmiotom, w tym samym czasie tych samych informacji odnośnie planowanych i wykonywanych działań, a także stosują jednakowe kryteria wspierania działań wszystkich organizacji pozarządowych;
- 6) jawności – zgodnie z którą wszystkie możliwości oraz zasady współpracy Województwa z organizacjami pozarządowymi są jawne, powszechnie dostępne oraz jasne i zrozumiałe w zakresie stosowanych procedur i kryteriów;
- 7) dobrej woli – zgodnie z którą Województwo i organizacje pozarządowe we wzajemnych relacjach kierują się zaufaniem, a w przypadku zaistnienia sporu, dokładają wszelkich starań, by wyjaśnić i rozwiązać ten spór zgodnie z zasadami współżycia społecznego.

Rozdział 3

Zakres przedmiotowy współpracy

§ 5.

Województwo współpracuje z organizacjami pozarządowymi w sferze zadań publicznych wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy, o ile są one zadaniami Województwa określonymi innymi ustawami, w tym ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 581), w szczególności w zakresie:

- 1) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- 2) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 3) działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 4) działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. z 2025 r. poz. 806);
- 5) podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- 6) działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 7) ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2025 r. poz. 450, 620, 637 i 1211);
- 8) działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 9) promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- 10) działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- 11) działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- 12) działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;
- 13) działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- 14) nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania;
- 15) działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży;
- 16) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- 17) wspierania i upowszechniania kultury fizycznej;
- 18) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- 19) turystyki i krajoznawstwa;
- 20) porządku i bezpieczeństwa publicznego;
- 21) upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- 22) udzielania nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego;
- 23) ratownictwa i ochrony ludności;
- 24) pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
- 25) upowszechniania i ochrony praw konsumentów;

- 26) działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
- 27) promocji i organizacji wolontariatu;
- 28) działalności na rzecz kombatantów, osób represjonowanych;
- 29) działalność na rzecz weteranów i weteranów poszkodowanych w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2112 oraz z 2025 r. poz. 1180);
- 30) działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- 31) przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;
- 32) działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w art. 4 ust 1 pkt 1-32a ustawy.

§ 6.

Zadania realizowane przez Województwo we współpracy z organizacjami pozarządowymi wynikają również z treści dokumentów strategicznych i sektorowych, takich jak:

- 1) Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+;
- 2) Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku;
- 3) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
- 4) Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030;
- 5) Wojewódzki program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii województwa mazowieckiego;
- 6) Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy domowej województwa mazowieckiego;
- 7) Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych w województwie mazowieckim;
- 8) Wojewódzki program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej województwa mazowieckiego na lata 2021–2027;
- 9) Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2027;
- 10) Program Polityki Senioralnej Województwa Mazowieckiego na lata 2022–2026;
- 11) Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2030;
- 12) Wojewódzki Program Rozwiązywania Kryzysu Bezdomności Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2027;
- 13) Wojewódzki Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu Województwa Mazowieckiego na lata 2023–2026;
- 14) Kierunki działań w zakresie polityki zdrowotnej województwa mazowieckiego na lata 2022–2026;
- 15) Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim na lata 2023–2027;
- 16) Strategia rozwoju turystyki w województwie mazowieckim na lata 2023–2027;
- 17) Program opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim;
- 18) Program Ochrony Środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku;

- 19) Plan gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego 2030;
- 20) Programy ochrony powietrza.

Rozdział 4

Formy współpracy

§ 7.

1. Współpraca o charakterze finansowym odbywa się w formie:
 - 1) powierzenia wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie jego realizacji;
 - 2) wspierania wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie jego realizacji;
 - 3) innych trybów zlecania zadań publicznych na podstawie odrębnych przepisów.
2. Zlecanie realizacji zadań publicznych następuje w trybie otwartego konkursu ofert lub w trybie określonym w art. 19a ustawy.
3. Konkursy ofert są ogłaszane zgodnie z harmonogramem, o którym mowa w § 21 ust. 8, jednak nie wcześniej niż po przyjęciu przez Zarząd projektu budżetu Województwa na rok 2026.
4. Zasady i tryb wyboru ofert są jawne i podaje się je do publicznej wiadomości w ogłoszeniu o konkursie.
5. Ogłoszenia o otwartych konkursach ofert i rozstrzygnięcia otwartych konkursów ofert obligatoryjnie publikowane są: w bip.mazovia.pl, na stronach internetowych dialog.mazovia.pl, mazovia.pl oraz stronach internetowych wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych w przypadku konkursów przez nie realizowanych.
6. Województwo może zawierać z organizacjami pozarządowymi umowy o wspieranie lub o powierzenie zadań publicznych na czas realizacji zadania lub na czas określony, nie dłuższy niż 5 lat, z zastrzeżeniem ust. 7.
7. Województwo może, z ważnych przyczyn, w tym w szczególności w przypadku niedostatecznych środków budżetowych, wypowiedzieć umowę o wsparcie lub powierzenie zadania publicznego zawartą na czas dłuższy niż 1 rok.

§ 8.

Współpraca o charakterze pozafinansowym odbywa się w szczególności w formie:

- 1) wymiany informacji będącej podstawą prawidłowego diagnozowania problemów i potrzeb mieszkańców Województwa, na podstawie którego opracowane będą zadania i programy celowe;
- 2) wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności i współdziałanie w celu ich skutecznej realizacji;
- 3) opiniowania i konsultowania z Radą i organizacjami pozarządowymi opracowań, analiz, programów i projektów aktów prawnych w dziedzinach stanowiących obszary wzajemnych zainteresowań, jak również promowania partycypacyjnych metod tworzenia polityk publicznych w Województwie z wykorzystaniem interaktywnych narzędzi;

- 4) podejmowania i prowadzenia bieżącej współpracy z organizacjami statutowo prowadzącymi działalność pożytku publicznego;
- 5) zawierania porozumień dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów;
- 6) tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i konsultacyjnym;
- 7) zawierania umów partnerstwa, określonych w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2025 r. poz. 198);
- 8) wzmacniania merytorycznego organizacji pozarządowych m. in. poprzez organizację konferencji, seminariów, szkoleń, konsultacji telefonicznych, doradztwa w szczególności w zakresie przygotowywania dokumentów, w tym wniosków konkursowych, sprawozdań, rozliczeń;
- 9) obejmowania patronatem Marszałka programów oraz przedsięwzięć podejmowanych przez organizacje pozarządowe, zgodnie z [wytycznymi](#);
- 10) udzielania rekomendacji organizacjom współpracującym z Województwem;
- 11) organizowania przez Marszałka konkursu Mazowieckie Barwy Wolontariatu, którego celem jest promocja i rozwój wolontariatu, jako ważny element współpracy Województwa z organizacjami pozarządowymi;
- 12) wsparcia akcji [Zostaw 1,5% na Mazowszu](#);
- 13) prowadzenie strony internetowej poświęconej tematyce współpracy z organizacjami pozarządowymi dialog.mazovia.pl.

§ 9.

1. Województwo prowadzi konsultacje projektów aktów prawa miejscowego z Radą oraz z organizacjami pozarządowymi.
2. Tryb i zasady konsultacji projektów aktów prawa miejscowego określa uchwała nr 176/10 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie Regulaminu konsultowania projektów aktów prawa miejscowego z Mazowiecką Radą Działalności Pożytku Publicznego oraz organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 6742, z 2011 r. poz. 6174 oraz z 2016 r. poz. 5351).
3. Konsultacjom podlegają również inne akty normatywne dotyczące działalności statutowej organizacji pozarządowych, w przypadku gdy:
 - 1) przepisy szczególne określają obowiązek i tryb przeprowadzenia tych konsultacji;
 - 2) Zarząd uzna przeprowadzenie tych konsultacji za potrzebne.
4. W przypadku, w którym przepis szczególny określa obowiązek przeprowadzenia konsultacji, ale nie określa ich trybu, stosuje się jeden z trybów konsultacji określonych w ust. 5.
5. W przypadku, o którym mowa w ust. 3 pkt 2 stosuje się tryb konsultacji określony w:
 - 1) uchwale nr 176/11 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Województwa Mazowieckiego (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 6987);
 - 2) zarządzeniu nr 15/11 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 4 stycznia 2011 r. w sprawie zasad i trybu prowadzenia konsultacji społecznych projektów uchwał podejmowanych przez Zarząd Województwa Mazowieckiego.

6. W roku 2026 planuje się poddanie konsultacjom w szczególności następujące akty normatywne oraz dokumenty:
 - 1) Roczny program współpracy Województwa Mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2027 rok;
 - 2) Regulamin Mazowieckiego programu stypendialnego dla uczniów uzdolnionych;
 - 3) Regulamin przyznawania pomocy stypendialnej dla uczniów szkół zawodowych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027;
 - 4) Regulamin wynagradzania nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Samorząd Województwa Mazowieckiego.
7. Wykaz aktów normatywnych oraz dokumentów, o których mowa w ust. 6, zamieszcza się na stronie dialog.mazovia.pl oraz w bip.mazovia.pl.

Rozdział 5
Priorytetowe zadania publiczne zlecane do realizacji
organizacjom pozarządowym

§ 10.

1. W 2026 roku planuje się zlecenie organizacjom pozarządowym do realizacji zadań w następujących obszarach współpracy:
 - 1) Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym;
 - 2) Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób;
 - 3) Działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
 - 4) Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych;
 - 5) Wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej;
 - 6) Działalność na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej;
 - 7) Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej;
 - 8) Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie;
 - 9) Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
 - 10) Turystyka i krajoznawstwo;
 - 11) Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
 - 12) Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego;
 - 13) Działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
 - 14) Upowszechnianie i ochrona praw konsumentów;
 - 15) Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
 - 16) Ratownictwo i ochrona ludności;
 - 17) Porządek i bezpieczeństwo publiczne;
 - 18) Działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w art. 4 ust. 1 pkt 1-32a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

2. Obszar współpracy Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym dzieli się na następujące podobszary:
- 1) Profilaktyka uzależnień;
 - 2) Przeciwdziałanie przemocy domowej.

§ 11.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej:

1) w podobszarze Profilaktyka uzależnień:

- a) Na wakacje po uśmiech – wakacyjne programy profilaktyczne dla dzieci i młodzieży,
- b) Rekomendowane programy profilaktyczne,
- c) Programy profilaktyki uniwersalnej,
- d) Programy profilaktyki selektywnej,
- e) Programy profilaktyki wskazującej,
- f) Programy przeciwdziałania FASD/FAS,
- g) Programy przeciwdziałania nietrzeźwości na drogach,
- h) Programy pomocy dla osób z rodzin z problemem uzależnień,
- i) Programy promocji zdrowego stylu życia bez uzależnień poprzez działalność ruchu abstynenckiego,
- j) Kuźnia Kreatywności – programy wzmacniania socjalizacji dzieci i młodzieży w oparciu o ideę twórczej pedagogiki,
- k) Programy pomocy dla dzieci i młodzieży z placówek wsparcia dziennego (zadanie wieloletnie planowane na lata 2026–2028),
- l) Pogodne Lato – wspieranie realizacji programu profilaktycznego dla dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych problemem uzależnień, realizowanego w trakcie wakacji (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2024–2026),
- m) Wspieranie działalności ruchu abstynenckiego (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2025–2027);

2) w podobszarze Przeciwdziałanie przemocy domowej: Profilaktyka i edukacja społeczna w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026);

3) w obszarze Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób:

- a) Wsparcie ponadlokalnych systemów pozyskiwania, magazynowania, dystrybucji żywności dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów realizujących działania na rzecz osób ubogich i zagrożonych wykluczeniem społecznym (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026),

- b) Kompleksowy program pomocy dla osób wychodzących z bezdomności (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026);

4) w obszarze Działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- a) Działania na rzecz seniorów w zakresie zwiększania samodzielności i przeciwdziałania zagrożeniu marginalizacją społeczną,
- b) Wsparcie aktywizacji seniorów w ramach działalności kół gospodyń wiejskich,
- c) Organizacja Mazowieckiego Festiwalu Seniorów,
- d) Działalność na rzecz poprawy dobrostanu osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026),
- e) Utworzenie nowych dziennych domów pobytu dla osób starszych z chorobami otępiennymi, w tym chorobą Alzheimera (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026),
- f) Ośrodki wsparcia szansą dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026),
- g) Partycypacja seniorów w życiu społecznym (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2024–2026),
- h) Ścieżką edukacyjną w trzeci wiek (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2024–2026),
- i) Bony społeczne dla seniorów (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2024–2026),
- j) Pomoc niemedyczna w zakresie ochrony zdrowia psychicznego seniorów (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026);

5) w obszarze Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych:

- a) Prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek,
- b) Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej dla osób niepełnosprawnych – aktywizujących zawodowo i społecznie te osoby,
- c) Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy bezpośrednio zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej lub społecznej osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących procesu integracji osób niepełnosprawnych w najbliższym środowisku i społeczności lokalnej, zwiększania ich aktywności życiowej i zaradności osobistej oraz niezależności ekonomicznej, podnoszenia umiejętności pracy z osobami niepełnosprawnymi, w tym sprawowania nad nimi opieki i udzielania pomocy w procesie ich rehabilitacji,
- d) Prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć, które:

- mają na celu nabywanie, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych,
 - rozwijają umiejętności sprawnego komunikowania się z otoczeniem osób z uszkodzeniami słuchu, mowy, z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną,
 - usprawniają i wspierają funkcjonowanie osób z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną w różnych rolach społecznych i w różnych środowiskach,
- e) Organizowanie i prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz włączania osób niepełnosprawnych w rynek pracy, w szczególności przez:
- doradztwo zawodowe,
 - przygotowanie i wdrożenie indywidualnego planu drogi życiowej i zawodowej,
 - prowadzenie specjalistycznego poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy, mających na celu przygotowanie do aktywnego poszukiwania pracy i utrzymania w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych,
- f) Organizowanie regionalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność w tych dziedzinach,
- g) Organizowanie i prowadzenie szkoleń dla tłumaczy języka migowego oraz tłumaczy – przewodników,
- h) Promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego,
- i) Świadczenie usług wspierających, które mają na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia osób niepełnosprawnych, w szczególności usług asystencji osobistej,
- k) Organizowanie i prowadzenie działań na rzecz osób niepełnosprawnych i ich otoczenia w latach 2024–2026 (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2024–2026),
- l) Organizowanie i prowadzenie działań na rzecz osób niepełnosprawnych i ich otoczenia w latach 2025–2027 (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2025–2027);

6) w obszarze Wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej:

- a) Realizacja programów profilaktycznych mających na celu ochronę dziecka i wzmocnienie rodziny, w tym rodzin zastępczych oraz wzrost ich kompetencji w zakresie ról rodzicielskich (zadanie wieloletnie planowane na lata 2026–2028),
- b) Wspieranie rozwoju poradnictwa rodzinnego i usług specjalistycznych wzmacniających samodzielność rodzin w sytuacjach kryzysowych zakłócających funkcjonowanie rodziny (zadanie wieloletnie planowane na lata 2026–2028),
- c) Programy skierowane do usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej (zadanie wieloletnie planowane na lata 2026–2028),

- d) Zorganizowanie specjalistycznego poradnictwa dla rodzin z dziećmi z FAS/FASD (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026),
 - e) Zorganizowanie specjalistycznego poradnictwa rodzinnego dla rodzin adopcyjnych i zastępczych (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2026),
 - f) Zlecenie prowadzenia ośrodków adopcyjnych (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2024–2028),
 - g) Zlecenie prowadzenia interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2023–2027),
 - h) Zlecenie prowadzenia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2024–2028),
 - i) Zlecenie realizacji programów profilaktyczno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży przebywającej w różnych formach pieczy zastępczej, w tym rodzinnej i instytucjonalnej (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2025–2027);
- 7) w obszarze Działalność na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej:**
- a) Rozwój potencjału podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych 2.0,
 - b) Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej 2.0 (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2025–2027),
 - c) Włączenie ekonomii społecznej w proces kształcenia studentów 2.0 (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2025–2027),
 - d) Zielona ekonomia społeczna 2.0 (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2025–2027);
- 8) zadania publiczne wybrane do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego Województwa Mazowieckiego:**
- a) Święto Aktywnego Seniora Powiatu Grójeckiego,
 - b) Aktywizacja niepełnosprawnych dzieci, młodzieży i dorosłych poprzez sport - edycja 2,
 - c) Sprawni Razem - integracyjne działania dla osób z niepełnosprawnościami.

§ 12.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Departament Edukacji Publicznej i Sportu:

1) w obszarze Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej:

- a) Upowszechnianie w województwie mazowieckim sportu w środowisku szkolnym - międzyszkolna rywalizacja sportowa w ramach „Mazowieckich Igrzysk Młodzieży Szkolnej”,

- b) Upowszechnianie w województwie mazowieckim sportu w środowisku wiejskim - organizacja zawodów, szkolenie i udział wytypowanej reprezentacji środowiska wiejskiego w zawodach wojewódzkich i ogólnopolskich,
- c) Upowszechnianie w województwie mazowieckim sportu w środowisku osób z niepełnosprawnością - organizacja zawodów sportowych i imprez rekreacyjno-sportowych o zasięgu ponadpowiatowym, wojewódzkim, ogólnopolskim i międzynarodowym,
- d) Organizacja na Mazowszu imprez sportowych i rekreacyjnych o zasięgu ponadpowiatowym, wojewódzkim, ogólnopolskim i międzynarodowym, promujących w województwie kulturę fizyczną i osiągnięcia sportowe regionu,
- e) Wspieranie klubów i zawodników Mazowsza na podstawie wyników Systemu Sportu Młodzieżowego,
- f) Szkolenie kadry wojewódzkiej młodzików, juniorów młodszych, juniorów, młodzieżowców wytypowanej przez okręgowe związki sportowe, w oparciu o ogólnopolski program szkolenia dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2025–2027);

2) w obszarze Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie:

- a) Organizacja różnorodnych inicjatyw edukacyjnych: warsztatów, konferencji, seminariów, szkoleń o charakterze edukacyjnym,
- b) Wspieranie inicjatyw promujących szkolnictwo zawodowe,
- c) Działania związane z rozwijaniem talentów i pasji dzieci oraz młodzieży z terenów wiejskich,
- d) Organizacja obozów, wyjazdów oraz kolonii tematycznych (z wyłączeniem obozów sportowych) dla dzieci i młodzieży, w tym również organizacja wypoczynku połączonego z elementami edukacji,
- e) Realizacja projektów edukacyjnych z zakresu edukacji konsumenckiej,
- f) Realizacja projektów edukacyjnych rozwijających umiejętności uczenia się poszukiwania i weryfikowania informacji, odporności na dezinformacje i fake-newsy;

3) zadania publiczne wybrane do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego Województwa Mazowieckiego:

- a) Edukacja na szlakach Mazowsza 2026 - warsztaty i wycieczki dla dzieci oraz dorosłych,
- b) A dlaczego? Bezpieczeństwo,
- c) Edukacja w plenerze,
- d) Tylko podskocz- cykl zajęć tanecznych, wokalnych, instrumentalnych i kursu samoobrony,
- e) Rozwijam się! edycja 3 - program edukacyjny dla dzieci i dorosłych z podregionu ostrołęckiego,
- f) Nie ma nudy! - sportowo-kreatywne wakacje z Mazowszem,

- g) Akademia sportu,
- h) Q Przyszłości Młodzi Zawodowcy! 2,
- i) Festiwal olimpijski Ziemi Radomskiej z legendami,
- j) Palec pod budkę dzieciaki z gminy Zakrzew,
- k) Młody inżynier,
- l) SZKÓŁKA ŁĘCZESZYCE - Edycja 3. Warsztaty orkiestrowe i wspólny koncert w plenerze,
- m) Mława jako Centrum życia sportowego na północnym Mazowszu,
- n) Żyję zdrowo na sportowo 2,
- o) Strong Future - Ciężary dla młodych II,
- p) W zdrowym ciele zdrowy duch - zadbajmy o mieszkańców Gminy Karczew i Powiatu Otwockiego,
- q) Sportowe aktywności dla najmłodszych mieszkańców Mazowsza 2026,
- r) Ciechanowska Akademia Sportu i Zdrowia.

§ 13.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich w obszarze Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości:

- 1) Wzmocnienie roli regionalnych animatorów rozwoju gospodarczego Mazowsza w procesie przedsiębiorczego odkrywania;
- 2) Tworzenie mazowieckiego ekosystemu wspierania start-upów poprzez dofinansowanie programów akceleracji;
- 3) Wspieranie przedsiębiorczości akademickiej w województwie mazowieckim poprzez dofinansowanie programu inkubacji;
- 4) Przedsiębiorcza młodzież;
- 5) Wspieranie przedsiębiorczości kobiet.

§ 14.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Departament Kultury, Promocji i Turystyki:

1) w obszarze Turystyka i krajoznawstwo:

- a) Zintegrowany system szlaków turystycznych Mazowsza (zadanie wieloletnie planowane na lata 2026–2027),
- b) Produkty turystyczne województwa mazowieckiego,
- c) Industrialne Mazowsze,
- d) Wrota historii,
- e) Mazowieckie na weekend,

- f) Wisła i mazowieckie rzeki,
- g) Energia młodości,
- h) Mazowiecki art-tour,
- i) Wsparcie rozwoju kompetencji kadr turystyki,
- j) Badanie w turystyce,
- k) Szlaki turystyczne,
- l) Mazowsze na filmowo,
- m) Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej;

2) w obszarze Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego:

- a) Mazowieckie kadry kultury,
- b) Promowanie twórców i tworzenie szlaków tematycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego,
- c) Otwarcie na kulturę,
- d) Kultura łączy pokolenia,
- e) Kultura buduje spójność,
- f) Kultura dla każdego,
- g) Kultura włączająca,
- h) Kultura edukuje,
- i) Spektrum kultury,
- j) Żywe dziedzictwo,
- k) Kultura w sercu regionu,
- l) Kultura współpracy,
- m) Horyzonty kultury,
- n) Dziedzictwo niematerialne,
- o) Zakup instrumentów muzycznych dla orkiestr na Mazowszu,
- p) Badania zespołów kultury tradycyjnej w województwie mazowieckim oraz dokumentacja elementów regionalnego dziedzictwa,
- q) Mapa Muzyczna województwa mazowieckiego,
- r) Filmowa podróż Mazowieckim Szlakiem Tradycji,
- s) Zawody niezapomniane - cykl warsztatów rękodzielniczych;

3) zadania publiczne wybrane do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego Województwa Mazowieckiego:

- a) Lato nad Pilicą,

- b) Parada Jednorożców,
- c) A więc wojna! Piknik historyczny Żaboklik 1939,
- d) Tajemnice Świat(ł)a,
- e) Skrzydlaci - cykl warsztatów rozwijających pasję, zainteresowania i kompetencje.

§ 15.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich:

- 1) w obszarze Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego:**
 Propagowanie rolnictwa ekologicznego oraz upowszechnienie roli pszczół oraz dzikich zapylaczy w środowisku naturalnym;
- 2) w obszarze Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego:**
 Upowszechnienie kulinarnych produktów tradycyjnych, regionalnych i lokalnych Mazowsza;
- 3) w obszarze Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych:**
 Wspieranie rozwoju gospodyń aktywnych społecznie;
- 4) zadania publiczne wybrane do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego Województwa Mazowieckiego:**
 - a) Światowy Dzień Jabłka,
 - b) Festiwal Kół Gospodyń Wiejskich Powiatu Grójeckiego,
 - c) Przy wspólnym stole.

§ 16.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Departament Polityki Ekologicznej, Geologii i Łowiectwa:

- 1) w obszarze Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego:**
 - a) Podnoszenie świadomości i aktywności społecznej w zakresie adaptacji do zmian klimatu,
 - b) Działania edukacyjne, informacyjne i organizacyjne na rzecz Rezerwatu Biosfery Puszcza Kampinoska,
 - c) Prowadzenie działań związanych z edukacją w zakresie odtwarzania terenów podmokłych,
 - d) Lider ds. neutralności klimatycznej,
 - e) Prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczą, ze szczególnym uwzględnieniem parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu położonych na terenie województwa mazowieckiego,
 - f) Łowiectwo jako sposób racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody,

- g) Mazowieckie szkoły dla przyrody – Klasy w lasy!,
- h) Formy ochrony przyrody jako element kształtowania środowiska naturalnego;

2) zadanie publiczne wybrane do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego Województwa Mazowieckiego:

- a) O czym szumią wierzby? Przyroda Mazowska w dźwiękach i kadrach,
- b) Zwierzę nie jest rzeczą. Edukacja dotycząca potrzeb gatunkowych zwierząt domowych.

§ 17.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Departament Gospodarki Odpadami, Emisji i Pozwoleń Zintegrowanych w obszarze Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego:

- 1) Działania związane z edukacją w zakresie ochrony powietrza ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia świadomości społeczeństwa w tym zakresie;
- 2) Działania edukacyjne i informacyjne w zakresie gospodarki odpadami ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki o obiegu zamkniętym.

§ 18.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Kancelarię Marszałka:

- 1) w obszarze Działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami:** Zwiększenie międzyregionalnych, europejskich procesów integracyjnych poprzez udział w innowacyjnych projektach organizacji pozarządowych z terenu województwa mazowieckiego i zagranicznych regionów partnerskich Mazowsza;
- 2) w obszarze Upowszechnianie i ochrona praw konsumentów:** Inicjatywy mające na celu pogłębienie świadomości konsumenckiej;
- 3) w obszarze Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości:** Wspieranie projektów realizowanych w ramach Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości.

§ 19.

Priorytetowe zadania publiczne realizowane przez Departament Organizacji:

- 1) w obszarze Działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w art. 4 ust. 1 pkt 1-32a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:**
 - a) Realizacja działań z zakresu wzmocnienia potencjału mazowieckich organizacji pozarządowych oraz budowania postaw aktywności obywatelskiej,
 - b) Fundusz wkładów własnych,

- c) Wspieranie rozwoju aktywnych społeczności lokalnych na Mazowszu – wyłonienie operatora projektu (zadanie w realizacji na podstawie umów wieloletnich na lata 2025–2026);

2) zadanie publiczne wybrane do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego Województwa Mazowieckiego:

- a) NGO Power Hub: ognisko dobrej energii dla rozwoju NGO z terenu subregionu ostrołęckiego (2 edycja),
- b) Dni Integracji dla NGO,
- c) Społeczni Liderzy Mazowsza,
- d) W NGO siła!;

3) w obszarze Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych:

- a) Wzmacnianie potencjału opiekunów młodzieżowych rad w województwie mazowieckim,
- b) Mazowieckie Forum Młodzieżowego Wolontariatu,
- c) Wspieranie rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych – funkcjonowanie Młodzieżowego Sejmiku Województwa Mazowieckiego (zadanie w realizacji na podstawie umowy wieloletniej na lata 2025–2026);

4) w obszarze Ratownictwo i ochrona ludności: Utrzymanie gotowości ratowniczej na obszarach wodnych województwa mazowieckiego;

5) w obszarze Porządek i bezpieczeństwo publiczne:

- a) Inicjatywy edukacyjne podnoszące świadomość mieszkańców Mazowsza w zakresie poprawy ich bezpieczeństwa,
- b) Wdrożenie dzieci i młodzieży w bezpieczeństwo mieszkańców Mazowsza.

Rozdział 6

Okres obowiązywania Programu oraz wysokość środków planowanych na jego realizację

§ 20.

Program obowiązuje od 1 stycznia 2026 r. do 31 grudnia 2026 r.

§ 21.

1. Planowana wysokość środków przeznaczonych na priorytetowe zadania publiczne w obszarze Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym, w podobszarce Profilaktyka uzależnień wynosi 10 000 000 zł (w tym: 3 000 000 zł w wyniku realizacji umów wieloletnich zawartych w ubiegłych latach, 6 900 000 zł w trybie konkursowym, 100 000 zł w trybie pozakonkursowym) i pochodzi ze środków pobieranych z opłat za wydawanie zezwoleń na obrót hurtowy w kraju napojami alkoholowymi o zawartości do 18% alkoholu.
2. Planowana wysokość środków przeznaczonych na priorytetowe zadania publiczne w obszarze Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych:

- 1) pochodząca ze środków PFRON, zostanie określona w uchwale Sejmiku w sprawie podziału środków PFRON w 2026 roku;
 - 2) wynosi 843 220 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa (zadanie publiczne: Organizowanie i prowadzenie działań na rzecz osób niepełnosprawnych i ich otoczenia w latach 2024–2026 oraz 2025–2027).
3. Planowana wysokość środków przeznaczonych na priorytetowe zadania publiczne w obszarze Wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej:
- 1) zorganizowanie specjalistycznego poradnictwa dla rodzin z dziećmi z FAS/FASD wynosi 540 000 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa;
 - 2) zorganizowanie specjalistycznego poradnictwa rodzinnego dla rodzin adopcyjnych i zastępczych wynosi 640 000 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa;
 - 3) realizacja programów profilaktycznych mających na celu ochronę dziecka i wzmocnienie rodziny, w tym rodzin zastępczych oraz wzrost ich kompetencji w zakresie ról rodzicielskich wynosi 1 200 000 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa;
 - 4) wspieranie rozwoju poradnictwa rodzinnego i usług specjalistycznych wzmacniających samodzielność rodzin w sytuacjach kryzysowych zakłócających funkcjonowanie rodziny wynosi 700 000 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa;
 - 5) zlecenie prowadzenia interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego pochodzi z dotacji celowych od jednostek samorządu terytorialnego i wynosi 3 882 400 zł;
 - 6) zlecenie prowadzenia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej wynosi 4 343 796 zł i pochodzi z dotacji celowych od jednostek samorządu terytorialnego;
 - 7) zlecenie prowadzenia ośrodków adopcyjnych pochodzi z dotacji celowej z budżetu państwa – umowy wieloletnie na lata 2024–2028;
 - 8) programy skierowane do usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej wynosi 300 000 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa;
 - 9) zlecenie realizacji programów profilaktyczno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży przebywającej w różnych formach pieczy zastępczej, w tym rodzinnej i instytucjonalnej wynosi 300 000 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa.
4. Planowana wysokość środków przeznaczonych na priorytetowe zadania publiczne, które pochodzą wyłącznie z dochodów własnych Województwa w podobszarze/obszarze:
- 1) Przeciwdziałanie przemocy domowej wynosi 1 000 000 zł;
 - 2) Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób wynosi 787 000 zł;
 - 3) Działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wynosi 16 631 800 zł;
 - 4) Działalność na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej wynosi 7 700 000 zł;

- 5) Wsparanie i upowszechnianie kultury fizycznej wynosi 26 500 000 zł
(w tym: 24 500 000 zł w trybie konkursowym, 2 000 000 zł w trybie pozakonkursowym);
 - 6) Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie wynosi 3 000 000 zł;
 - 7) Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości wynosi 2 710 000 zł;
 - 8) Turystyka i krajoznawstwo wynosi 3 450 000 zł;
 - 9) Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego wynosi 7 970 000 zł;
 - 10) Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego wynosi 3 620 000 zł;
 - 11) Działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami wynosi 140 000 zł;
 - 12) Upowszechnianie i ochrona praw konsumentów wynosi 100 000 zł;
 - 13) Działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w art. 4 ust. 1 pkt 1-32a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wynosi 1 600 000 zł;
 - 14) Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych wynosi 5 850 000 zł;
 - 15) Ratownictwo i ochrona ludności wynosi 1 500 000 zł;
 - 16) Porządek i bezpieczeństwo publiczne wynosi 1 500 000 zł.
5. Planowana wysokość środków przeznaczonych na realizację przez organizacje pozarządowe zadań wybranych w ramach budżetu obywatelskiego Województwa Mazowieckiego na 2026 rok wynosi 6 789 450 zł i pochodzi z dochodów własnych Województwa.
 6. Środki mogą w ciągu roku budżetowego zostać zwiększone lub zmniejszone w zależności od sytuacji finansowej Województwa, jak również w związku ze zmianą wysokości dotacji celowych oraz środków z PFRON.
 7. W przypadku zmiany kwot środków i ich przeznaczenia, o których mowa w ust. 1-5, Pełnomocnik informuje Radę oraz publikuje komunikat na stronie internetowej dialog.mazovia.pl.
 8. Harmonogram ogłaszania otwartych konkursów ofert na realizację zadań Województwa Mazowieckiego przez organizacje pozarządowe zamieszcza się na stronie internetowej dialog.mazovia.pl w zakładce [Konkursy ofert](#) w IV kwartale roku poprzedzającego rok realizacji. Aktualizacje harmonogramu zamieszcza się na bieżąco.

Rozdział 7

Sposób realizacji Programu

§ 22.

Podmiotami uczestniczącymi we współpracy są:

- 1) Sejmik – uchwalający Program, jako organ stanowiący i kontrolny Województwa;

- 2) Zarząd – przygotowujący i realizujący Program, jako organ wykonawczy Województwa przy pomocy:
 - a) komórek organizacyjnych,
 - b) wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych;
- 3) Pełnomocnik – koordynujący współpracę Województwa z organizacjami pozarządowymi;
- 4) Rada – w zakresie m.in.:
 - a) wyrażania opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych, w tym w zakresie programów współpracy z organizacjami pozarządowymi,
 - b) wyrażania opinii o projektach uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery zadań publicznych, o której mowa w art. 4 ustawy,
 - c) udzielania pomocy i wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi,
 - d) wyrażania opinii w sprawach dotyczących zadań publicznych, w tym zlecenia tych zadań do realizacji przez organizacje pozarządowe oraz w sprawach rekomendowanych standardów realizacji zadań publicznych,
 - e) wyboru kandydatów do komisji konkursowych opiniujących oferty składane w ramach otwartych konkursów ofert, ogłaszanych przez Zarząd na podstawie uchwały;
- 5) organizacje pozarządowe prowadzące działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym działaniom Województwa.

§ 23.

Bieżąca współpraca Województwa z organizacjami pozarządowymi, polega w szczególności na:

- 1) przygotowaniu i przeprowadzeniu otwartych konkursów ofert;
- 2) przygotowaniu umów na realizację zadań publicznych zleconych przez Województwo;
- 3) kontroli realizacji zadań publicznych;
- 4) analizie sprawozdań z realizacji zadań publicznych;
- 5) sporządzaniu informacji na temat współpracy Województwa z podmiotami Programu, w tym w szczególności sprawozdań z realizacji Programu;
- 6) tworzeniu wspólnych zespołów opiniodawczych i doradczych;
- 7) podejmowaniu i prowadzeniu bieżącej współpracy w obszarze działalności pożytku publicznego z podmiotami Programu w formach określonych w rozdziale 4.

Rozdział 8

Sposób oceny realizacji Programu

§ 24.

Bieżącym monitoringiem w zakresie realizacji Programu zajmuje się Pełnomocnik oraz właściwe merytorycznie komórki organizacyjne i wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne.

§ 25.

1. Miernikami efektywności realizacji Programu w danym roku są informacje dotyczące:

- 1) liczby i rodzaju zadań publicznych realizowanych przy współpracy Województwa i organizacji pozarządowych;
 - 2) liczby organizacji pozarządowych podejmujących działania publiczne na rzecz lokalnej społeczności we współpracy z Województwem;
 - 3) liczby umów jednorocznych zawartych z organizacjami pozarządowymi na realizację zadań publicznych w ramach środków finansowych przekazanych organizacjom pozarządowym przez Województwo;
 - 4) liczby umów wieloletnich zawartych z organizacjami pozarządowymi na realizację zadań publicznych w ramach środków finansowych przekazanych organizacjom pozarządowym przez Województwo;
 - 5) wysokości środków finansowych przeznaczonych z budżetu Województwa na realizację tych zadań;
 - 6) liczby skonsultowanych z Radą lub organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych, dokumentów;
 - 7) liczby wspólnych zespołów o charakterze opiniodawczym i doradczym.
2. Urząd opracowuje sprawozdanie zbiorcze z realizacji Programu, na podstawie danych przedstawionych przez komórki organizacyjne i wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne.
 3. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 2, Zarząd przedkłada Sejmikowi w terminie do 31 maja 2027 r. i następnie jest publikowane w bip.mazovia.pl oraz na stronach internetowych: dialog.mazovia.pl, mazovia.pl.

Rozdział 9

Sposób tworzenia Programu i przebieg konsultacji

§ 26.

1. Prace nad przygotowaniem Programu inicjuje Pełnomocnik.
2. Informacje o rozpoczęciu prac nad Programem oraz formularz do zgłaszania przez zainteresowane organizacje pozarządowe propozycji do ww. dokumentu są publikowane na stronach internetowych: dialog.mazovia.pl, mazovia.pl i w bip.mazovia.pl.
3. Projekt Programu jest przygotowywany we współpracy z komórkami organizacyjnymi i wojewódzkimi samorządowymi jednostkami organizacyjnymi, po uwzględnieniu pozytywnie zaopiniowanych propozycji zgłoszonych przez organizacje pozarządowe do projektu Programu.
4. Zarząd podejmuje uchwałę dotyczącą skierowania projektu Programu do konsultacji.
5. Marszałek lub osoba upoważniona przedkłada projekt Programu do zaopiniowania przez Radę.
6. Urząd sporządza zestawienie opinii, uwag i wniosków zgłoszonych w ramach konsultacji wraz z opinią komórek organizacyjnych i wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.
7. Zarząd podejmuje uchwałę w sprawie wniesienia pod obrady Sejmiku projektu uchwały Sejmiku w sprawie Programu.
8. Informację o Programie przedkłada się na posiedzenia Komisji Sejmiku.

9. Po uchwaleniu Programu przez Sejmik, Program jest publikowany na stronach internetowych: dialog.mazovia.pl, mazovia.pl oraz w bip.mazovia.pl.

Rozdział 10

Tryb powoływania i zasady działania komisji do opiniowania ofert złożonych w otwartych konkursach ofert

§ 27.

1. Komisje powoływane są przez Zarząd w celu opiniowania ofert złożonych w otwartych konkursach ofert na realizację zadań publicznych.
2. Prowadzenie spraw związanych z powołaniem komisji i jej pracą należy do obowiązków właściwych komórek organizacyjnych oraz wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych, prowadzących konkursy w obszarach, o których mowa w § 10.

§ 28.

1. Zarząd powołuje komisję w drodze uchwały.
2. Przewodniczący komisji zwołuje posiedzenia komisji oraz kieruje jej pracami. W przypadku jego nieobecności w zakres jego obowiązków wchodzi wiceprzewodniczący komisji, wskazany w uchwale, o której mowa w ust. 1.
3. Posiedzenie komisji jest ważne, gdy uczestniczy w niej co najmniej połowa jej składu.
4. Posiedzenie komisji jest niejawne, odbywa się bez udziału oferentów w formie stacjonarnej, zdalnej lub hybrydowej.
5. Uczestnictwo w pracach komisji jest nieodpłatne, członkom komisji nie przysługuje zwrot kosztów podróży.

§ 29.

1. Oferty składane w ramach konkursu podlegają weryfikacji pod względem formalnym i opiniowaniu pod względem merytorycznym.
2. Obsługę komisji sprawuje Urząd lub wojewódzka samorządowa jednostka organizacyjna, w szczególności odpowiedzialna za:
 - 1) przygotowanie dokumentacji związanej z postępowaniem konkursowym;
 - 2) rekomendację weryfikacji formalnej ofert;
 - 3) sporządzenie protokołu z prac komisji.
3. Komisja rozpatruje zastrzeżenia złożone do negatywnego wyniku weryfikacji formalnej.
4. Przedmiotem prac komisji jest opiniowanie merytoryczne ofert, które pozytywnie przeszły weryfikację pod względem formalnym, zgodnie z dyspozycją art. 15 ust. 1 ustawy.
5. Komisja przyjmuje rekomendację w głosowaniu jawnym, zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej połowy składu. W przypadku równej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego komisji, a w przypadku jego nieobecności głos wiceprzewodniczącego komisji.

6. Z prac komisji sporządza się protokół, który akceptują wszyscy członkowie komisji obecni na posiedzeniu, z zastrzeżeniem ust. 7. Protokół podpisuje przewodniczący komisji, a w przypadku jego nieobecności – wiceprzewodniczący komisji.
7. W przypadku, gdy członek komisji nie akceptuje protokołu, odnotowuje ten fakt w formie zdania odrębnego, które podpisuje i dołącza do protokołu.

Rozdział 11

Rozstrzygnięcie otwartych konkursów ofert

§ 30.

1. Protokół, o którym mowa w § 29 ust. 6, w formie informacji przedstawia się Zarządowi łącznie z projektem uchwały w sprawie rozstrzygnięcia konkursu wraz z załącznikami:
 - 1) wykazem ofert, które spełniły kryteria formalne i merytoryczne oraz uzyskały największą liczbę punktów, rekomendowanych przez komisję do udzielenia dotacji wraz z propozycją podziału środków finansowych;
 - 2) wykazem ofert, które nie spełniły kryteriów merytorycznych w opinii komisji w stopniu wystarczającym do udzielenia dotacji oraz ofert niespełniających wymogów formalnych;
 - 3) wykazem ofert, które znalazły się na liście rezerwowej, zgodnie z przyznaną punktacją.
2. Zarząd dokonuje wyboru ofert i wskazuje kwotę przyznanej dotacji albo unieważnia otwarty konkurs ofert.

§ 31.

Uchwała Zarządu w sprawie rozstrzygnięcia konkursu zamieszczana jest w bip.mazovia.pl i na stronach internetowych dialog.mazovia.pl, mazovia.pl oraz na stronach internetowych wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych w przypadku konkursów przez nie realizowanych.